

Ornitologická pozorovatelna Svitavy

Text a foto: Jiří Mach

V samotném jihovýchodním okraji Pardubického kraje patří již řadu desítek let k ornitologicky atraktivním lokalitám rybníky svitavsko-opatovské soustavy. Ptáci zde byli lákadlem přírodovědců i dalších milovníků opeřenců již od nepaměti, ale zvýšený zájem o sledování jejich pobytu na zdejších rybnících nastal přibližně před dvaceti lety. Za tu dobu se podařilo získat aktivním pozorovatelům celou řadu cenných údajů nejen pro východočeskou ornitologii. Podmínky se nyní nejen pro ně, ale zejména pro širokou veřejnost zlepšily ve Svitavách díky nové ornitologické pozorovatelně. Od jara letošního roku díky programu „Blíž přírodě“ ČSOP a jejího generálního partnera NET4GAS již potvrzuje to, že jde o atraktivní prvek prostředí Dolního rybníka.

▲
Pohled z nové pozorovatelny
na zadní partii
Dolního rybníka

R ybníky u Svitav a Opatova se rozprostírají v nadmořské výšce 435–440 metrů na rozhraní Čech a Moravy, v plochem sedle

Ústecké brázdy mezi Žďárskými vrchy a Orlickými horami, a také na hlavním evropském rozvodí. Rybníky Dolní a Horní byly vždy více navštěvovány, neboť se nachází na severozápadním okraji města Svitavy v jeho rekreační zóně. Dojet do těchto míst na kole ze středu města je otázkou několika minut a dosažitelné jsou z řady míst města snadno i pěšky. Proto zde také vznikla již v minulosti naučná stezka „K pramenům řeky Svitavy“.

Samotná ornitologická pozorovatelna byla umístěna do porostů vodní vegetace jižního břehu Dolního rybníka. Zájemce o přístup

SPOLEČNOST NET4GAS

je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní soustavy pro zemní plyn v České republice a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na současné a budoucí generace. Od toho se odvíjí nejen její odpovědné podnikání, ale také dlouhodobá strategie firemní filantropie realizovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. Je dlouholetým generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody, se kterým se podílí na zpřístupnění přírodně cenných lokalit veřejnosti, a také celostátních přírodovědných soutěží Zlatý list a Ekologická olympiáda, které pořádá Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Více informací o programu a zpřístupněných lokalitách najdete na www.blizprirode.cz.

k pozorovatelně navede také blízkost informační tabule č. 4 naučné stezky, která je věnována fauně rybníků. Z cesty návštěvníky dovede k pozorovací plošině lávka se zábradlím. Na seshora nekryté pozorovací desce, která je jen mírně nad okolním terénem, je informační tabule o zdejší ptactvu. Z jejího textu se dá získat představa například o tom, které ptačí druhy zde hnízdí, případně které se zde vyskytují jen v mimohnízdním období. Současně pozorovatelnou je také čelní deska s průzory, která směrem do rybníka cloní přítomnost osob na pozorovatelně od okolního prostředí.

Poznávat život rostlinných nebo živočišných druhů vázaných na vodní prostředí mohou nejen návštěvníci při procházkách u rybníků, ale často je zdejší lokalita přírodní učebnou pro širokou škálu věkových kategorií „posluchačů“ či „badatelů“, kteří do těchto míst míří s cílem pozorovat, obdivovat nebo i studovat vodní a mokřadní faunu a flóru. Zejména pak rybník Dolní, na kterém je vyloučeno jeho rekreační využití díky rybářskému hospodaření, hostí více

Sluneční svit je při pozorování ptáků v ideální pozici

druhů organismů. To hlavně proto, že již od doby jeho založení (rok 1953) se v zadních břehových partiích vytvářela rostlinná společenstva, vhodná pro život celé řady druhů živočichů. Pobřežní vegetace rákosu, orobince nebo ostřic v těchto místech poskytuje ptákům zejména prostor pro hledání potravy, pelichání, odpočinek nebo nocování.

Od roku 1954 byl na území rybníků Dolní a Horní a v jejich těsném okolí registrován výskyt 224 druhů ptáků, přičemž přibližně polovinu tvoří ptačí vodní a mokřadní. Zřejmě nejlepším

*Ideálním obdobím pro sledování racků chechtavých (*Chroicocephalus ridibundus*) je podzimní výlov rybníka*

▲ *Jespák obecný (Calidris alpina) je pták, ke kterému se dostaneme i velmi blízko*

▼ *Mezi nejzajímavější ornitologické zážitky patří pozorování orlovce říčního (Pandion haliaetus) při lovu ryb*

obdobím se stal přelom obou posledních století, kdy se ještě v pobřežních porostech zblochanu dařilo kolonii racků chechtavých. Hnízdilo jich na Dolním rybníku do roku 2002 skoro 2000 párů. V té době se pod tímto „deštníkovým druhem“ dařilo například potápkám černokrkým a zájem o hnízdění jevil i racek černohlavý. Na tahu přilákala kolonie svým životem i řadu příbuzných druhů, které oživovaly prostředí rybníka. Šlo o další druhy racků (malý, bouřní, žlutonohý) nebo rybáky (obecný, černý, bahenní, bělokřídlý, velkozobý). Z těchto druhů se dnes už jen občasné některý z nich objeví, avšak v nesrovnatelně malé početnosti.

V celkové skladbě ptačích skupin zde převládají pěvci, vrubozobí a dlouhokřídlí. Nejde vždy jen o vodní nebo mokřadní ptáky. Složení zdejší avifauny obohacují druhy, které lákají prostředí zahrádek kolem obou rybníků. Jsou to například sýkory, pěnice, budníčci, rehkové, konipasové, stehlíci, konopky, zvonci, kosové, drozdi a další. Stejně je v tomto ohledu důležitá blízkost stromových porostů, díky kterým jsou vidět strakapoudi, žluny, čáp černý, krutihlav obecný, brhlík lesní, lejskové, krkavci, sojky, ořešník kropenatý, šoupálek, mlynářik dlouhoocasý, jestřáb lesní a řada dalších. Ročně je tak možné u rybníků potkat až 140 druhů opeřenců.

Největší počet ptačích vodních a mokřadních druhů lze v prostředí rybníků spatřit na přelomu dubna a května. To proto, že hnízdící druhy doplňují ptáci, kteří letí na svá hnízdiště na sever Evropy, ale také až do sibiřské tundry. A tak se v tuto dobu těšíme z přítomnosti dravce orlovce říčního, nejrůznějších kachen (čírka obecná, čírka modrá, hvízdák euroasijský, kopřivka obecná, lžičák pestrý, morčák velký, morčák prostřední), potápek (černokrká, malá nebo rudokrká) a dlouhokřídlych (vodouši, jespáci, kulíci, koliha velká, břehouš černoocasý, čejky, rybáči a rackové).

Mezi hnízdící druhy Dolního rybníka můžeme řadit potápku roháče, kachnu divokou, poláka velkého, poláka chocholačku, labuť velkou, lysku černou, slípku zelenonohou, chřástala vodního, motáka pochopa, rákosníka obecného, rákosníka velkého, rákosníka zpěvného nebo strnada rákosního. Z rákosin se v době hnízdění ozývá i zpěv cvrčilkly slavíkové nebo rákosníka proužkovaného. Na větvích břízy si staví své kapsovitě

